

August 2020

Dansk kvalitetsmodel på det sociale område

Lokale retningslinjer for: Magtanvendelse på voksenområdet – uden demens e.l.



Dansk kvalitetsmodel på det sociale område er igangsat af regionerne og Danske Regioner i fællesskab. Alle regionale, sociale tilbud efter §§ 107, 108 i Serviceloven, samt tilbud oprettet efter Almenboligloven § 105, er omfattet af kvalitetsmodellen.

I et samarbejde mellem regionerne er der udviklet kvalitetsstandarder inden for udvalgte temaområder. Standarderne indebærer, at der udarbejdes en række retningsgivende dokumenter med retningslinjer for, hvordan arbejdet med standarderne finder sted i praksis på sociale tilbud. I Region Nordjylland udarbejdes dokumenterne på to niveauer:

- Et fælles niveau med *regionale retningslinjer*, der er gældende for alle tilbud i Specialsektoren.
- Et lokalt niveau med *lokale retningslinjer*, der er specifikt tilpasset målgruppen og indsatsen på det enkelte tilbud.

Dette dokument udgør Aktivitets- og Botilbud – CDH's lokale retningslinjer for kvalitetsmodellens standard for magtanvendelse på voksenområdet. Ud over de botilbud, der formelt er omfattet af kvalitetsmodellen, er nærværende retningslinje også gældende for tilbuddets afdeling efter §§ 104.

Indholdsfortegnelse

Dokumentoverblik	2
Formål	3
Definition af begreber og principper	3
Øvrige fokusområder i relation til magtområdet.....	5
<i>Husorden</i>	5
<i>Fysisk guidning</i>	5
<i>Besøgsrestriktioner</i>	6
Fremgangsmåden.....	6
<i>Retningslinjer for registrering og indberetning af magtanvendelser</i>	6
<i>Retningslinje for hvordan magtanvendelsesepisoderne analyseres</i>	12
Ansvarlig	14
Dokumentation.....	14
Referencer	14

Dokumentoverblik

Indhold: Lokale retningslinjer for magtanvendelse på voksenområdet baseret på dansk kvalitetsmodel	Anvendelsesområde: Afdelinger i tilbuddet efter §§ 104, 107 og 108 i Serviceloven
Målgruppe: Ledelse og medarbejdere på tilbuddets sociale afdelinger for voksne	Sidst revideret: August 2020
Dokumentindhold: Retningslinjer for: -Hvordan magtanvendelser registreres og indberettes -Hvordan magtanvendelsesepisoderne analyseres -Arbejdsgange der sikrer, at der på baggrund af den enkelte analyse udarbejdes forebyggende initiativer -Hvordan forebyggende initiativer formidles i medarbejdergruppe	

Formål

Denne lokale retningslinje for magtanvendelse på voksenområdet er formuleret i henhold til kvalitetsmodellens standard for magtanvendelse. Retningslinjen skal medvirke til at sikre, at gældende lovgivning på området bliver overholdt samt sikre den enkelte borgers retssikkerhed i forbindelse med magtanvendelser.

Kvalitetsmodellens standard for magtanvendelse har desuden det formål at understøtte, at der arbejdes udviklingsorienteret med magtanvendelser, således der kontinuerligt arbejdes for at registrere og begrænse disse.

Der er fokus på følgende fire centrale områder, som kan medvirke til dette:

- Registrering og indberetning
- Analyse af magtanvendelser
- Forebyggende initiativer
- Formidling af initiativerne

Desuden indeholder retningslinjen et afsnit om Aktivitets- og Botilbud – CDH's beredskab til forebyggelse og håndtering af magtanvendelse. Endvidere et afsnit om overordnede begreber og principper der er relevante i forhold til selvbestemmelsesret og magtreglerne.

Definition af begreber og principper

Målgruppen for magtanvendelsesreglerne

Reglerne om indgreb i selvbestemmelsesretten omhandler følgende §§: §§ 124b – 128c, § 133, § 135a, § 136a, § 137a-d

§§ 124b – 128c, 133, 135a, 136a, 137a-d gælder kun for personer med **betydelig** og varig nedsat psykisk funktionsevne. Såfremt en borger ikke tilhører ovennævnte målgruppe, vil enhver form for magtanvendelse blive vurderet som magtanvendelse uden hjemmel. Reglerne om indberetning vil dog altid være gældende.

Det er en forudsætning, at der foreligger den fornødne faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne eller der foreligger en kommunal anbringelsesbeslutning på baggrund af en dom. Såfremt der mangler faglig dokumentation på, hvorvidt borger tilhører målgruppen, skal der rettes henvendelse til handlekommune, der således skal foretage vurderingen ift. målgruppen eller om nødvendigt indhente yderligere ekstra dokumentation.

Selvbestemmelsesretten

Alle mennesker har en række grundlæggende friheds- og selvbestemmelsesrettigheder. Disse rettigheder gælder også selvom man har en funktionsnedsættelse. Rettighederne er beskrevet nærmere i grundloven, menneskerettighedskonventionen og handicapkonventionen.

Uddrag af de vigtigste rettigheder:

- Ret til selvbestemmelsesret/respekt for den personlige integritet
 - Boligens ukrænkelighed
 - Forbud mod umenneskelig/nedværdigende behandling eller straf
 - Ret til privatlivets fred
 - Informations/kommunikations- og ytringsfrihed
 - Bevægelsesfrihed
 - Kun frihedsberøvelse ved lov
- 1.

Rettighederne kan kun indskrænkes, hvis det fremgår udtrykkeligt af loven. Hvis ikke dette er tilfældet, vil en indskrænkning af selvbestemmelsesretten altid være ulovlig magtanvendelse.

Magtanvendelse

Magtanvendelse omfatter alle tilfælde, hvor en borger ved fysisk eller psykisk indgriben begrænses i sin frie færden og dermed i sin selvbestemmelse. Dette gælder også de typer af magtanvendelse, hvor myndighed har godkendt magtanvendelsen.

Magtanvendelse foreligger, hvor borgeren ikke frivilligt medvirker til foranstaltningen. Hvis borgeren enten direkte modsætter sig foranstaltningen, forholder sig passiv eller ikke er i stand til at give informeret samtykke, vil der således være tale om magtanvendelse. Alle former for magtanvendelse skal registreres og indberettes. I nærværende retningslinje er det beskrevet hvordan.

Omsorgspligt – herunder samtykke

Omsorgspligten betyder, at omsorgspersonalet er forpligtet til at tilbyde omsorg til borgeren, hvis borgeren har et behov for det. Dette gælder uanset om borgeren samtykker til det. Hvis borgeren modsætter sig tilbuddet om omsorg, skal omsorgspersonalet forsøge at motivere borgeren igen og evt. på en anden måde. Dog aldrig via magtanvendelse eller tvang.

Omsorgssvigt opstår, hvis borgeren har et behov, og vi undlader/er stoppet med at motivere og tilbyde omsorg.

Når omsorgen skal omsættes i konkrete omsorgshandlinger, kræver det borgerens samtykke. Et samtykke kan være udtrykkeligt eller stiltiende.

- Et **udtrykkeligt samtykke**, hvor det klart gives udtryk for, at man er indforstået med den pågældende handling
- Et **stiltiende samtykke**, hvor den enkeltes signaler og opførsel kan tolkes således, at der foreligger et samtykke. Det forudsætter, at man har et godt kendskab til den pågældende person.

Passivitet er ikke udtryk for et samtykke. Hvis omsorg leveres til en borger, der forholder sig passiv, er der tale om magtanvendelse.

Vi skal i alle omsorgshandlinger kunne redegøre for, at borgeren har givet sit samtykke. Du skal være opmærksom på, at der stilles krav til borgerens samtykke. Borgeren skal være i stand til at forstå, hvad det er borgeren giver samtykke til - borgeren skal være habil.

Kravene til borgerens habilitet stiger i takt med, at omsorgshandlingen bliver mere indgribende.

Gyldigheden af et samtykke forudsætter desuden, at det gives/udtrykkes umiddelbart inden handlingen udføres. Borgeren kan til enhver tid ophæve sit samtykke.

Principper

De grundlæggende principper skal altid være opfyldt, når vi anvender magt overfor borgeren. Der vil således kunne være tale om ulovlig magtanvendelse, hvis vi fx fastholder en borger med sin dyne i forbindelse med en magtanvendelse. Dette gælder uanset, om betingelserne for at

fastholde borgeren er opfyldt. Vi vil her tilsidesætte skånsomhedsprincippet, som siger, at vi ikke må anvende hjælpemidler i forbindelse med en magtanvendelse.

Vi skal blandt andet være opmærksomme på følgende:

- **Magtanvendelse må aldrig erstatte omsorg og pædagogik, og skal altid forebygges.**
- **Mindsteindgrebsprincippet:** Magtanvendelse skal begrænses til det absolut nødvendige og være så lidt indgribende som muligt.
- **Proportionalitetsprincippet:** Anvendelse af magt skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået.
- **Skånsomhedsprincippet:** Magtanvendelse skal anvendes så kortvarigt og skånsomt som muligt, med hensyntagen til borgeren/andre tilstedeværende, så der ikke forvoldes unødigt krænkelse og ulempe. Der må ikke anvendes fiksering/hjælpemidler, ydmygende, nedværdigende eller hånende behandling.

Øvrige fokusområder i relation til magtområdet

Husorden

Der er fastsat en mulighed for at lederen af et botilbud kan samarbejde med beboere og pårørende om at fastsætte en husorden, hvor de daglige spilleregler for ophold i fællesskabet fremgår. En husorden kan indeholde regler om ophold i dagligstue, fælleskøkken mv., der sikrer, at alle beboere trives i fællesskabet.

En husorden må ikke være så omfattende, at der opstilles unødvendige indgreb for at sikre fællesskabet. Det kan f.eks. dreje sig om, at madindtag foregår ved spisebordet, og at der ikke spilles højt musik efter kl. 22.

Der kan *kun* fastsættes husorden for fællesarealer. Der vil derfor aldrig kunne fastsættes husorden gældende for den del af boligen, som den enkelte borger selv disponerer over. En husorden skal beskrives skriftlig og være kendt af alle.

Fysisk guidning

Der er fastsat en mulighed for at anvende fysisk guidning, uden at det anses som en magtanvendelse.

Fysisk guidning er således ikke magtanvendelse, men en udnyttelse af pædagogens fysik. Eksempelvis en let markering på borgerens lænd/skuldre for at vise vejen/anvise retning.

Anvendelse af fysisk guidning forudsætter derfor, at andre pædagogiske løsninger har været forsøgt anvendt, og at den fysiske guidning er nødvendig:

- af hensyn til personen selv, for at sikre tryghed og værdighed
- af hensyn til andre, i situationer, hvor borgerens adfærd er grænseoverskridende eller konfliktskabende. F.eks. hvor en borger på at bo- eller dagtilbud er gået ind i en anden borgers bolig, og hvor den anden borger ikke ønsker besøg

Fysisk guidning er ikke en magtanvendelse, og skal således ikke indberettes på magtanvendelsesskema. Fysisk guidning kan dog påklages, hvorfor der skal foretages notat i Sensum Bosted under konteksten "Indflydelse på eget liv", og typen "Fysisk guidning". Ledelsen skal ligeledes orientere værge *eller* pårørende, (sidstnævnte kun hvis borger ikke selv kan klage) om at der har været foretaget en fysisk guidning samt at denne kan påklages til handlekommunen.

På Aktivitets- og Botilbud – CDH er fysisk nærhed mellem personale og borgere et vilkår i den pædagogiske praksis. Borgerne har behov for fysisk kontakt i deres kommunikation for at kunne begribe, føle og forstå deres omverden. Denne fysiske kontakt skal ikke forveksles med fysisk guidning og skal derfor ikke dokumenteres som notat i Sensum Bosted.

Besøgsrestriktioner

Borger bestemmer selv, hvem vedkommende vil have besøg af. Handlekommunen kan dog i visse tilfælde træffe afgørelse om begrænsning overfor konkrete besøgende i forhold til adgang til fællesarealer. Det kan dreje sig om:

- den besøgende udøver vold eller truer med vold
- den besøgende udøver grov chikane
- den besøgendes adfærd er stærkt generende og vanskeliggør den nødvendige hjælp

Såfremt der efter konkret vurdering fra botilbuddets side findes behov for besøgsrestriktion, skal der søges herom ved handlekommunen (kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse på et møde).

Der kan *aldrig* gives tilladelse til besøgsrestriktion til den del af boligen, som borger selv disponerer over.

I helt særlige tilfælde kan handlekommunen (kommunalbestyrelsen) træffe afgørelse om, at konkrete besøgende skal forlade borgers helt egen bolig, mens der bliver givet den nødvendige hjælp efter Serviceloven.

Fremgangsmåden

De lokale retningslinjer for magtanvendelse på voksenområdet er beskrevet i det følgende.

Retningslinjer for registrering og indberetning af magtanvendelser

Socialstyrelsen har udarbejdet vejledninger og skemaer til registrering og indberetning af magtanvendelser på voksenområdet. Skemaerne findes i Specialsektorens social faglige IT-system, Sensum Bosted, og benyttes ved indberetning af magtanvendelse.

Der er forskellige procedurer, som skal følges alt efter hvilken magtanvendelse og kompetence, der er tale om. Der skelnes i det nedenstående mellem procedurerne i forhold til:

- Magtanvendelser med hjemmel – personalets akutte beslutning
- Magtanvendelser med hjemmel – kommunal afgørelse
- Magtanvendelse uden hjemmel

Hjemmel: Med hjemmel menes, at en handling er beskrevet i loven, og dermed lovlig, hvis man holder sig indenfor lovens fulde ordlyd.

Magtanvendelse med hjemmel – personalets akutte beslutning

I akutte situationer træffer den enkelte medarbejder selv beslutningen om:

- Hvorvidt det er nødvendigt kortvarigt at fastholde eller føre en person væk fra en situation efter §124 c, når det er nødvendigt for at afværge, at vedkommende forårsager væsentlig ødelæggelse af indbo eller andre værdier.
- Hvorvidt det er nødvendigt at fastholde, tilbageholde og/eller føre tilbage til boligen eller et andet opholdsrum efter § 124 d, når personen udviser en adfærd der er til fare for den pågældende selv eller andre.
- Hvorvidt det er nødvendigt kortvarigt at fastholde en person i hygiejnesituationer efter § 136a, når det er nødvendigt for at sikre personens omsorg, sikkerhed eller værdighed. Denne mulighed kan anvendes 2 gange uden kommunal afgørelse. Efter første anvendelse skal det overvejes, hvorvidt der skal søges om tilladelse. Efter anden anvendelse indenfor 6 måneder, *skal* der ansøges om tilladelse ved handlekommunen.

Når magtanvendelser registreres og indberettes, skal følgende procedurer følges:

1. Medarbejderen, der har foretaget indgrebet, udfylder skema 1a - akut, som findes i Sensus Bosted under fanebladet "Magtanvendelsesskema". Registreringen skal ske straks og senest dagen efter, at episoden har fundet sted. *Det anbefales dog, at registreringen fortsat foretages senest ved arbejdstidens ophør.* Såfremt at medarbejderen ikke har udfyldt skemaet, bør ledelsen sørge for at udfylde skemaet. Magtanvendelsen beskrives sådan, at det bliver tydeligt for modtageren at der er tale om borgere, som kræver fysisk nærhed i kommunikationen. Det vil sige, at det er nødvendigt med en udførlig beskrivelse af forløbet før, under og efter at magtanvendelsen skete samt begrundelser for anvendelse af magt, jævnfør spørgsmålene i skemaet. Ordvalget i beskrivelsen skal signalere respekt for den enkeltes personlige integritet.
2. Afdelingslederen påfører egne kommentarer og godkender indberetningen og sikrer fremsendelse via sikkerpost til socialtilsynet og handlekommune, straks det er muligt og senest på 3. dagen. Tilbudsleder sættes cc på denne mail.
3. Fremsendelse af indberetning journaliseres i Sensus Bosted i mappen "Magtanvendelsesskema under fanen "Dokumenter".
4. Fagkonsulent i Speciaalsektorens administration får besked om registreringen via avis i Sensus Bosted.
5. Fagkonsulenten gennemgår indberetningen med henblik på opfølgning. Såfremt der gives en skriftlig tilbagemelding, journaliseres denne mail til tilbuddet i Sensus Bosted under fanen Dokumenter/sagsadministration/skriftlig korrespondance"
6. Såfremt tilbuddet modtager tilbagemelding på indberetningen fra handlekommunen eller fra socialtilsynet, journaliseres tilbagemeldingen i mappen "Magtanvendelsesskema" under fanen "Dokumenter" i Sensus Bosted, og tilbuddet orienterer fagkonsulenten via mail.

Orientering og klagevejledning

Personalelederen skal sikre, at borgeren er orienteret om, at der er foretaget en magtanvendelse, og at indgrebet kan påklages til handlekommunen med evt. efterfølgende domstolsprøvelse.

Personalelederen skal endvidere sikre en orientering til den personlige værge om enhver magtanvendelse. I forhold til borgere, der ikke har en personlig værge, og som ikke selv ville kunne påklage en afgørelse om at der er foretaget en magtanvendelse, skal nærmeste pårørende orienteres.

Orienteringen til værge eller pårørende kan foretages mundtligt eller skriftligt. Orienteringen skal indeholde en kort beskrivelse af indgrebet (herunder hvad gik forud). Der skal ligeledes orienteres om, at der kan klages over indgrebet til handlekommunen. Dette sidestilles med en klagevejledning. Såfremt der er ønske om, at der skal udarbejdes en skriftlig klagevejledning,

kan skabelonen hertil rekvireres på personalenet, under Retningslinjer og procedurer. Skabelonen hedder "Klagevejledning ift. magtanvendelse".

Personalelederen skal sikre, at der udarbejdes et notat i Sensum Bosted vedr. orientering om magtanvendelse samt orientering om klagemulighed eller udlevering af klagevejledning. Dette gøres under konteksten "Administrative opgaver" og typen "Klagevejledning ift. magtanvendelse". Det er af *væsentlig betydning*, at vi kan dokumentere, at vi har orienteret samt givet oplysning om klagemulighed.

Særligt vedr. tilbageholdelse i boligen mv.

Såfremt der er foretaget indgreb i form af at forhindre den pågældende i at forlade boligen eller et opholdsrum, eller føre den pågældende tilbage til boligen eller et opholdsrum, kan indgrebet begæres indbragt for retten. Årsagen hertil er, at der er tale om administrativ frihedsberøvelse.

På nuværende tidspunkt vurderes det, at det er borgers handlekommune, der er forpligtiget til at begære sagen indbragt for retten. Når der foretages orientering om magt til væрге eller evt. pårørende, skal der derfor også orienteres om, at sagen vedr. tilbageholdelse mv. kan begæres indbragt for retten via henvendelse til handlekommunen.

Magtanvendelse med hjemmel - kommunal afgørelse

Tilbuddet skal søge kommunen om tilladelse, såfremt det i en periode vurderes nødvendigt at anvende magt.

Der kan indhentes tilladelse i forhold til følgende:

- Særlige døråbnere (§ 125 stk. 1 og 2)
- Anvendelse af stofselere (§ 128)
- Tryghedsskabende velfærdsteknologi (§ 128 b)
 - Ind- og udgangsalarmer
 - Fald- og anfaldsalarmer
 - Lokaliserings- og sporingssystemer
- Låsning og sikring af yderdøre (§ 128 c)
- Kortvarig fastholdelse i personlignehygiejnesituationer (§ 136 a)
 - Tandbørstning
 - Barbering
 - Hårvask, badning, håndvask og tøjskift
 - Klipping af hår og negle
 - Skift af bleer og bind
 - Pleje af hud
 - Fjernelse af madrester og andre genstande i kindpose, mundhule, øre og næse
 - Almindelig sårpleje

Når der skal ansøges om anvendelse af ovenstående indgreb skal følgende procedure følges:

1. Benyt skema 3 i Sensum Bosted under fanebladet "Magtanvendelsesskema"
2. Tilbuddet skal altid indhente den personlige værges bemærkninger, når kommunen søges om tilladelse til at benytte et af de ovenstående indgreb. I forhold til borgere, der **ikke** har en personlig væрге, **og** som ikke **selv** ville kunne påklage en afgørelse om magtanvendelse, skal nærmeste pårørendes bemærkninger indhentes.
3. Udkast til ansøgning kan sendes til fagkonsulenten i administrationen med henblik på rådgivning og vejledning, før ansøgningen sendes til kommunen.
4. Tilbuddets socialrådgiver udfylder og sender ansøgningen via digital post til kommunen, der herefter træffer en afgørelse. Fremsendelse af ansøgningen journaliseres i Sensum Bosted i mappen "Magtanvendelsesskema" under fanen "Dokumenter".

5. Når tilbuddet modtager en kopi af afgørelsen, skal denne journaliseres i Sensus Bosted (i samme mappe som punkt 4) og sendes til fagkonsulenten i administrationen til orientering.

De indhentede tilladelser skal revurderes efter en vis periode. Der skal indsendes ny ansøgning med beskrivelse af tiltag/udvikling af de faglige metoder i perioden, hvis perioden ønskes forlænget. Det gælder således at:

- Tilladelser til særlige døråbnere skal revurderes efter maksimalt 12 måneder.
- Tilladelser til anvendelse af stofselere skal revurderes efter maksimalt 18 måneder.
- Tilladelser til tryghedsskabende velfærdsteknologi skal revurderes efter maksimalt 12 måneder.
- Tilladelser til låsning og sikring af yderdøre og vinduer skal revurderes efter 12 måneder.
- Tilladelser til fastholdelse i hygiejnesituationer skal revurderes efter maksimalt 12 måneder.

Handlekommunen træffer afgørelse vedr. tilbuddets ansøgning om tilladelse til at anvende magt og giver klagevejledning til borgeren.

Procedurer for registrering og indberetning af magtanvendelse med hjemmel - kommunal afgørelse:

1. Når tilbuddet har fået tilladelse til at anvende magt, skal der ske registrering og indberetning af magtanvendelsessituationen én gang månedligt på skema 1a - forhåndsgodkendt. Der skal registreres på bilag 1 (fane 10 på skema 1a – forhåndsgodkendt) hver gang tilladelsen benyttes. Det vil sige, hver gang eksempelvis selen sættes på, uanset om borgeren viser uvilje/gør modstand eller ej.
Skema 1a - forhåndsgodkendt med tilhørende bilag 1 indsendes samlet til socialtilsyn og handlekommune via digital post.
2. Fagkonsulent i Speciaalsektorens administration får besked om registreringen via avis i Sensus Bosted (sker automatisk) og følger indberetningerne med henblik på eventuel opfølgning.
3. Tilbuddet dokumenterer fremsendelsen til handlekommune og socialtilsyn i Sensus Bosted i mappen "Magtanvendelsesskema" under fanen "Dokumenter" i Sensus Bosted.
4. Såfremt tilbuddet modtager tilbagemelding på indberetningen fra handlekommunen eller socialtilsynet, journaliseres tilbagemeldingen i mappen "Magtanvendelsesskema" under fanen "Dokumenter" i Sensus Bosted, og tilbuddet orienterer fagkonsulenten via mail.

Orientering og klagevejledning

Personalelederen skal sikre, at borgeren er orienteret om, at der er foretaget en magtanvendelse, og at indgrebet kan påklages til handlekommunen med evt. efterfølgende domstolsprøvelse.

Personalelederen skal endvidere sikre en orientering til den personlige værge om enhver magtanvendelse. I forhold til borgere, der ikke har en personlig værge, og som ikke selv ville kunne påklage en afgørelse om at der er foretaget en magtanvendelse, skal nærmeste pårørende orienteres.

Orienteringen til værge eller pårørende kan foretages mundtligt eller skriftligt. Orienteringen skal indeholde en kort beskrivelse af indgrebet (herunder hvad gik forud). Der skal ligeledes orienteres om, at der kan klages over indgrebet til handlekommunen. Dette sidestilles med en klagevejledning. Såfremt der er ønske om, at der skal udarbejdes en skriftlig klagevejledning, kan skabelonen hertil rekvireres på personalenet, under Retningslinjer og procedurer. Skabelonen hedder "Klagevejledning ift. magtanvendelse".

Personalelederen skal sikre, at der udarbejdes et notat i Sensum Bosted vedr. orientering om magtanvendelse samt orientering om klagemulighed eller udlevering af klagevejledning. Dette gøres under konteksten "Administrative opgaver" og typen "Klagevejledning ift. magtanvendelse". Det er af *væsentlig betydning*, at vi kan dokumentere, at vi har orienteret samt givet oplysning om klagemulighed.

Magtanvendelse uden hjemmel

Alt magt der ikke er givet en forudgående tilladelse til eller et hvert indgreb der ikke fremgår positivt af de forudgående nævnte regler, eller ikke opfylder betingelserne for at anvende disse – er magtanvendelse uden lovhjemmel. Det drejer sig eksempelvis om magtanvendelse i hygiejnesituationer efter 2. gang og frem til der foreligger tilladelse.

Nødværge og nødret er endvidere indgreb uden lovhjemmel, det er ej heller en tilladelse til at bruge magt, men en mulig straffrihedsgrund, hvis betingelserne er opfyldt. Disse bør derfor absolut kun anvendes hvis situationen fordrer det. Det vil endvidere være en evt. retssag der vil afgøre om hvorvidt det nødretlige indgreb findes straffri. I skal derfor altid anvende de magtindgrebsmuligheder der fremgår direkte af bestemmelser i loven, samt beskrevet i ovenstående. Kun når disse ikke løser den farlige situation kan nødret og nødværge overvejes.

Nødværge og nødret, jf. straffelovens §§ 13 og 14

Straffelovens bestemmelser om nødværge og nødret omhandler handlinger i ekstraordinære situationer. Der er tale om handlinger, der som udgangspunkt er strafbare, men som retten/en dommer kan vurdere som værende straffrie.

Nødværge, jf. straffelovens § 13, vedrører en handling, der er nødvendig for at afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb. Nødværgeindgrebet skal stå i rimeligt forhold til det, der beskyttes. Nødværge kan ikke anvendes som grundlag til at foretage en aktiv handling, der ikke er strengt nødvendig. Bestemmelsen kan ikke anvendes som grundlag til at foretage indgreb i selvbestemmelsesretten. Nødværgehandlingen rettes mod angriberen selv.

Nødret, jf. straffelovens § 14, er et udslag af princippet om, at nød bryder alle love. I praksis vil nødret kun kunne være aktuel, når nødværge ikke finder anvendelse. En ellers strafbar handling kan være straffri, når den er nødvendig for at afværge skade på person eller gods, og lovovertrædelsen er af forholdsvis underordnet betydning. Handlinger i nødretssituationer kan rettes mod andre/andet end den/det, som vil forårsage den truende skade.

Magtanvendelser foretaget uden hjemmel, skal registreres og indberettes jf. følgende procedure:

7. Medarbejderen, der har foretaget indgrebet, udfylder skema 1a - akut, som findes i Sensum Bosted under fanebladet "Magtanvendelsesskema". Registreringen skal ske straks og senest dagen efter, at episoden har fundet sted. *Det anbefales dog, at registreringen fortsat foretages senest ved arbejdstidens ophør.* Såfremt at medarbejderen ikke har udfyldt skemaet, bør ledelsen sørge for at udfylde skemaet. Magtanvendelsen beskrives sådan, at det bliver tydeligt for modtageren at der er tale om borgere, som kræver fysisk nærhed i kommunikationen. Det vil sige, at det er nødvendigt med en udførlig beskrivelse af forløbet før, under og efter at magtanvendelsen skete samt begrundelser for anvendelse af magt, jævnfør spørgsmålene i skemaet. Ordvalget i beskrivelsen skal signalere respekt for den enkeltes personlige integritet.
8. Afdelingslederen påfører egne kommentarer og godkender indberetningen og sikrer fremsendelse via sikkerpost til socialtilsynet og handlekommune, straks det er muligt og senest på 3. dagen. Tilbudsleder sættes cc på denne mail.
9. Fremsendelse af indberetning journaliseres i Sensum Bosted i mappen "Magtanvendelsesskema under fanen "Dokumenter".
10. Fagkonsulent i Speciaalsektorens administration får besked om registreringen via avis i Sensum Bosted.
11. Fagkonsulenten gennemgår indberetningen med henblik på opfølgning. Såfremt der gives en skriftlig tilbagemelding, journaliseres denne mail til tilbuddet i Sensum Bosted under fanen Dokumenter/sagsadministration/skriftlig korrespondance"
12. Såfremt tilbuddet modtager tilbagemelding på indberetningen fra handlekommunen eller fra socialtilsynet, journaliseres tilbagemeldingen i mappen "Magtanvendelsesskema" under fanen "Dokumenter" i Sensum Bosted, og tilbuddet orienterer fagkonsulenten via mail.

Orientering og klagevejledning

Personalelederen skal sikre, at borgeren er orienteret om, at der er foretaget en magtanvendelse, og at indgrebet kan påklages til handlekommunen med evt. efterfølgende domstolsprøvelse.

Personalelederen skal endvidere sikre en orientering til den personlige værge om enhver magtanvendelse. I forhold til borgere, der ikke har en personlig værge, og som ikke selv ville kunne påklage en afgørelse om at der er foretaget en magtanvendelse, skal nærmeste pårørende orienteres.

Orienteringen til værge eller pårørende kan foretages mundtligt eller skriftligt. Orienteringen skal indeholde en kort beskrivelse af indgrebet (herunder hvad gik forud). Der skal ligeledes orienteres om, at der kan klages over indgrebet til handlekommunen. Dette sidestilles med en klagevejledning. Såfremt der måtte være ønske om at udlevere en skriftlig klagevejledning, kan denne rekvireres på PersonaleNet, under Retningslinjer og procedurer.

Personalelederen skal sikre, at der udarbejdes et notat i Sensum Bosted vedr. orientering om magtanvendelse samt orientering om klagemulighed eller udlevering af klagevejledning. Dette gøres under konteksten "Administrative opgaver" og typen "Klagevejledning ift. magtanvendelse". Det er af *væsentlig betydning*, at vi kan dokumentere, at vi har orienteret samt givet oplysning om klagemulighed.

Særligt vedr. tilbageholdelse i boligen mv.

Såfremt der er foretaget indgreb i form af at forhindre den pågældende i at forlade boligen eller et opholdsrum, eller føre den pågældende tilbage til boligen eller et opholdsrum, kan indgrebet begæres indbragt for retten. Årsagen hertil er at der er tale om administrativ frihedsberøvelse.

På nuværende tidspunkt vurderes det at det er borgers handlekommune der er forpligtiget til at begære sagen indbragt for retten. Når der foretages orientering om magt til værge eller evt.

pårørende skal der derfor også orienteres om at sagen vedr. tilbageholdelse mv. kan begæres indbragt for retten via henvendelse til handlekommunen. I forhold til indbringelse for retten, er der en tidsfrist på 4 uger fra indgrebet er foretaget, hvorfor orienteringen i disse sager skal ske straks eller så hurtigt som muligt.

Retningslinje for hvordan magtanvendelsesepisoderne analyseres

En del af analysen af magtanvendelsesepisoderne foregår ved selve indberetningen i følgende proces:

I forbindelse med den enkelte medarbejders registrering af en magtanvendelse beskrives en række forhold vedrørende episoden i indberetningsskemaet. Afdelingslederen supplerer med dennes vurdering af episoden. Tilbuddets fagkonsulent supplerer analysen med bemærkninger og eventuelle vurderinger. Derudover kan fagkonsulenten bede om yderligere oplysninger i de tilfælde, hvor analysen vurderes mangelfuld.

Analyse på personalemøder

På det førstkommande personalemøde foretages en yderligere analyse af magtanvendelsen.

Formålet med analysen er at drøfte den socialpædagogiske praksis med henblik at sikre den enkelte borgers retssikkerhed og forebygge fremtidige magtanvendelser.

Det er vigtigt at drøfte og analysere, hvad der skete før, under og efter magtanvendelsen. Der skal tages referat af punktet.

Retningslinje for arbejdsgange, der sikrer, at der på baggrund af den enkelte analyse udarbejdes forebyggende initiativer

Afdelingerne på Aktivitets- og Botilbud - CDH har mulighed for at analysere årsagerne til de indberettede magtanvendelser i samarbejde med den tilknyttede regionale socialfaglige konsulent.

Forebyggende tiltag, der er foretaget for at mindske og hindre fremtidige magtanvendelser i forhold til den enkelte borger, skal fremgå af den individuelle plan.

Retningslinjer for hvordan forebyggende initiativer formidles i medarbejdergruppen

Alle relevante medarbejdere skal kende de pædagogiske handleplaner for at hindre eller mindske brugen af magtanvendelser over for borgeren.

Personalemøderne er det forum, hvor formidling af forebyggende initiativer for den samlede personalegruppe, foregår.

Et aktivt beredskab

Det er vigtigt, at vi på Aktivitets- og Botilbud - CDH har et aktivt beredskab, der sikrer at magtanvendelser forebygges og håndteres korrekt, når de opstår. På tilbuddet er det aktive beredskab kendetegnet ved:

Tilstrækkelig viden om lovgivningen

- Alle nyansatte og vikarer skal kvittere for, at de har fået udleveret, læst og forholdt sig til Servicelovens kap. 24, den dertilhørende bekendtgørelse samt vejledning. Afdelingsleder er ansvarlig for, at nyansatte og vikarer får relevant/tilstrækkelig viden om magtanvendelse, herunder registreringsdelen.
- Alle nyansatte ledere, medarbejdere og vikarer på voksenområdet skal gennemføre et e-læringsmodul i magtanvendelse, inden de arbejder selvstændigt med borgerne. Kurset understøtter, at de nyansatte eller vikaren får den nødvendige grundviden om magtanvendelse, såsom lovstof, begreber, registreringer, indberetninger, etik og pædagogiske overvejelser. Der afsættes tid til gennemførelsen i en af de første følvgatter, som den nyansatte har i afdelingen. Dokumentation for gennemførelse gemmes i tilbuddets kursusportal (Plan2learn).
- Alle nyansatte ledere skal desuden modtage undervisning af Speciaalsektorens jurist inden to måneders ansættelse.
- Alle nyansatte ledere og medarbejdere skal i forlængelse af gennemførelse af e-læringsmodulet have en dialog om forståelsen af selv- og medbestemmelsesretten. Samtalen tager udgangspunkt i bilag to i det udarbejdede Koncept for kompetencer i selv- og medbestemmelsesret. Leder og medarbejdere kvitterer begge for at dialogen har fundet sted. Bilaget gemmes i medarbejderes personalesag, sammen med kvittering for gennemlæsning af relevant lovgivning og tavshedspligt.

Nærmeste leder har ansvaret for, at dialog bliver gennemført. Selve gennemførelsen af dialogen kan dog uddelegeres, fx til praktikvejledere.

Dialogen skal have fundet sted inden 8 ugers ansættelse.

- Alle ledere og medarbejdere gennemfører en gang om året e-læringsmodulet i magtanvendelse. Denne gennemførelse finder sted for både ledere og medarbejdere i oktober hvert år. Ledere og medarbejdere modtager automatisk avis via mail, når brush-up nærmer sig. Nærmeste leder kontrollerer i Plan2learn, at alle medarbejdere har gennemført modulet.
- En gang om året gennemføres der undervisning i borgernes selvbestemmelsesret og lovgivning omkring magtanvendelse på alle afdelinger ved Speciaalsektorens jurist og evt. socialfaglige konsulent. Undervisningen vil også tage udgangspunkt i dilemmaer og konkrete eksemplarer fra afdelingens hverdag. Afdelingsleder er ansvarlig for at indkalde juristen til et personalemøde.
- Hvis der har været en magtanvendelse, skal denne behandles/analyseres yderligere på det førstkommande personalemøde. Formålet med analysen er at drøfte den socialpædagogiske praksis med henblik på at sikre den enkelte borgers retssikkerhed og forebygge fremtidige magtanvendelser. Det er vigtigt at drøfte og analysere, hvad der skete før, under og efter magtanvendelsen. Der skal tages referat af punktet.

- Magtanvendelse og borgernes med- og selvbestemmelsesret er hvert kvartal et obligatorisk punkt på et personalemøde i alle afdelinger. Afdelingslederne får et særligt ansvar for at afsætte tid til både analyse af indberettede magtanvendelser (hvis der er nogen), men også til refleksion og drøftelse af dilemmaer fra praksis (der kan indtages dagbogsnotater fra Sensus Bosted eller gøres brug af dialogguiden (bilag 3) i Koncept for kompetencer i selv- og medbestemmelsesret). Aktiviteten skal understøtte systematik og løbende refleksion i arbejdet med magtanvendelse, herunder fokus på forebyggelse.
- Magtanvendelse er et obligatorisk punkt på alle ledermøder i Aktivitets- og Botilbud – CDH. Formålet med punktet er at dele dilemmaer og viden om magtanvendelse på tværs af tilbuddet samt understøtte fokuset på at respektere borgernes selvbestemmelsesret.

Kompetencer til at forebygge og håndtere magtanvendelser

- Alle nyansatte deltager på kursus i konflikthåndtering, der forebygger at der opstår situationer, hvor magtanvendelse kan blive nødvendigt. Desuden arbejder de omfattede afdelinger ud fra tilbuddets lokale retningslinjer for forebyggelse af overgreb.

Tilbuddets organisering vedr. magtanvendelser

- Tilbuddet har udarbejdet en plan for intern oplæring, løbende refleksion og vedligeholdelse af viden og kompetencer, samt opfølgning af planen ift. magtanvendelse og borgernes selv- og medbestemmelsesret. Planen følges af alle afdelinger og evalueres hvert år i oktober/november. Planen godkendes i december af Områdechefen.
- To gange om året har tilbuddet såkaldte dialogmøder med tilbuddets socialfaglige konsulent. Omdrejningspunktet for dialogmøderne er en opfølgning på en oversigtsrapport med tilbuddets magtindberetninger for det seneste år.
- En gang årligt bliver oversigten over magtindberetninger desuden behandlet i tilbuddets MiniMED-udvalg. Det vurderes her, om der skal igangsættes særlige faglige uddannelsesforløb på tværs af organisationen, eller om der på anden måde skal iværksættes nye initiativer, som kan forebygge og begrænse antallet af magtanvendelser på Aktivitets- og Botilbud - CDH.

Ansvarlig

Tilbudsleder har det overordnede ansvar for tilbuddets arbejde med kvalitetsmodellens standard for magtanvendelse; herunder for arbejdet med de regionale retningslinjer og kvalitetsmodellens øvrige trin. Tilbudsleder inddrager og aftaler ansvarsfordeling med den øvrige ledelse og relevante medarbejdere.

Dokumentation

Tilbudsleder skal sikre, at der foreligger dokumentation for, at man på tilbuddet arbejder i overensstemmelse med kravene i kvalitetsmodellens standard for magtanvendelse og de regionale retningslinjer.

Da registrering, indberetning og analyse sker i skemaerne i Sensus Bosted, findes dokumentationen herfor elektronisk. Derudover skal der være dokumentation for, at der udarbejdes forebyggende initiativer samt hvordan disse formidles.

Referencer

- Standard for magtanvendelse i regi af Dansk kvalitetsmodel på det sociale område. [Link](#).

- Lovbekendtgørelse om Social Service kapitel 24 §§ 124-136 samt kapitel 24a §§ 137e-137m samt ændring til Lov om Social Service lov nr. 498 af 1. maj 2019
- Bekendtgørelse nr. 1239 af 22. november 2019 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne samt om særlige sikkerhedsforanstaltninger for voksne og modtagepligt i boformer efter Lov om Social Service
- Bekendtgørelse nr. 1412 af 16. december 2019 om tryghedsskabende velfærdsteknologiske løsninger i relation til afsnit 7 i Lov om Social Service
- Vejledning nr. 10.148 af 14. december 2019. Vejledning om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne, herunder pædagogiske principper
- Vejledning til indberetningsskema 1a – akut, 1a - forhåndsgodkendt, bilag 1. Socialstyrelsen.